

Etický kriticismus

JSB_SLAV55 #4

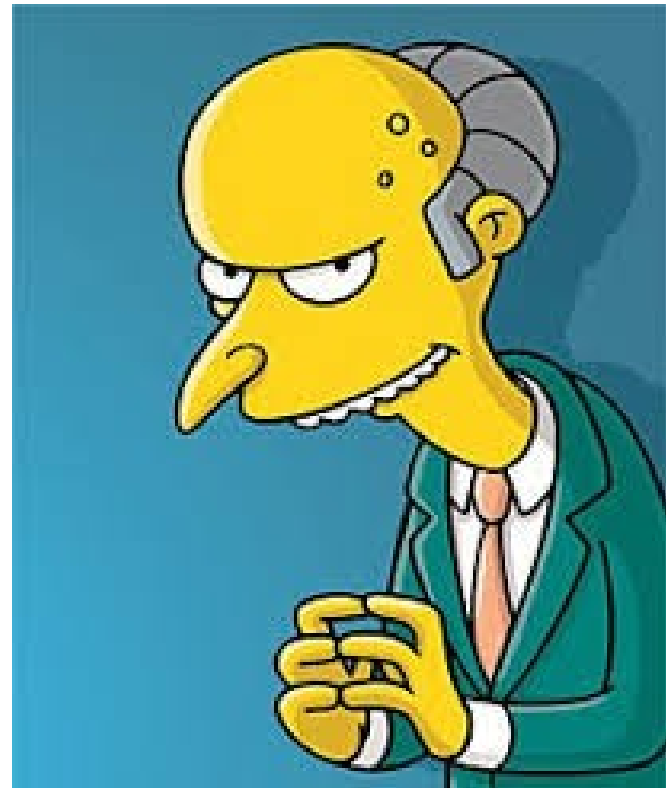
Základní teze

“Všichni milují zlosyna.”

“Je těžké být dobrý a zajímavý zároveň.”

“Imaginární zlo je romantické a různorodé. Imaginární dobro je nudné.” (Simone Weilová)

*“Jak může literatura sloužit dobru?
A má se o to vůbec snažit?”*

Etika X postmodernismus

“Postmodernistická kritika odděluje literaturu od společnosti a politiky.”

“Etická kritika je odpovědí” = etický obrat v kriticizmu

Etika = soubor morálních principů a návod, jak se chovat a rozlišovat, co ostatním škodí, a co ne

V literární vědě = “Jak literatura ovlivňuje a utváří etiku?”

(Neplést s etiketou!)

Co etický kriticismus sleduje?

- co znamená odpovědnost
- jak se kdo chová vůči ostatním
- jak je dosahováno spravedlnosti
- co znamená být “dobrý”

Ale také **akt čtení a etický střet textu a čtenáře**

“Text je transakcí mezi čtenářem a jeho obsahem.” (Louise Rosenblattová)

ETICKÝ TEXT = text, jenž je schopen předat čtenáři ideje etického chování

“OSTATNÍ” (the Other)

Základní pojem etického kriticismu

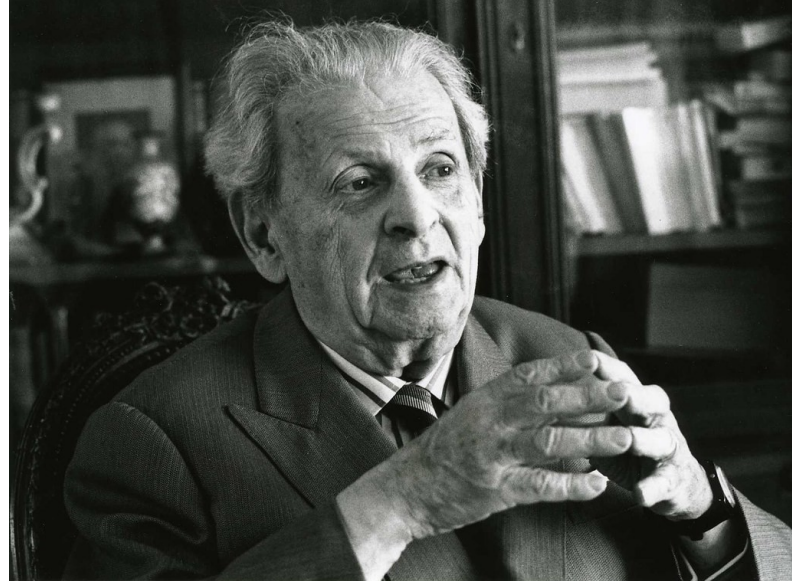
Ostatním(i) rozumíme toho(ty), kdo jsou jiní než jedno individuum.

EK zkoumá, jak se individuální entity chovají vůči ostatním, **kteří jsou jiní**, z hlediska budování nebo rozrušování jejich dobra (well-being).

Emmanuel Levinas (1905–1995)

- zkoumal “střetnutí” (encounter)
- střetnutí mezi námi a “jinými” (ostatními)

- “Co znamená být “ostatní/jiný”?”
- “Kdo o tom rozhoduje?”
- “Jak vypadá střetnutí, v němž je k jinému přistupováno dobře?”

Každé střetnutí s “jiným” je transformativní, ideálně poučně transformativní.

Etický obrat v kriticismu

Etický obrat v literární teorii = součást širšího fenoménu ve společenských vědách a vědách o člověku.

Eticko-politický obrat = etické otázky se stávají otázkami politickými.

Eticko-politická kritika se zaměřuje na:

- otázky dobra, spravedlnosti a odpovědnosti...
- ...v kontextu politických témat jako jsou rasa, gender či třída

Antonio Gramsci (1891–1937)

“Vláda nad lidským společenstvím není jen otázkou ekonomiky, ale zejména otázkou etiky a chování vládnoucí moci vůči určitým společenským skupinám.”

“Politická rozhodnutí je nutné vždy posuzovat z morálního hlediska.”

Etická literatura?

Otázka: *Je literatura po etickém obratu etičtější? Nebo ji čteme jinak?*

První “malý” etický obrat v literatuře – Darwin

Lze etiku oddělit od náboženství?

“Nová upřímnost” (the New Sincerity)

Od 80. let 20. stol.

Odklon od postmodernistických manýr (sebereference, intertextualita, hravost) zpět k otázkám morálky a pravdy.

Odmítnutí dřívějšího “nihilismu” a “cynismu” ve prospěch “upřímnosti”.

Etický moment č. 1: Případ Paula de Mana

Paul de Man (1919–1983)

- dekonstruktivista, poststrukturalista
- Yale University (USA)
- 5 let po smrti objeveny nacistické články z mládí
- antisemitismus (Židé jako mravenci a ohrožení světa)

Etický obrat v poststrukturalismu a akademické sféře.

Etický moment č. 2: Teorie traumatu a holocaust studies

Teorie traumatu = od 70./80. let, základ holocaust studies

Hannah Arendtová a Primo Levi

Eichmann v Jeruzalémě: zpráva o banalitě zla (H. Arendtová)

Je-li toto člověk? (P. Levi – komplex přeživšího)

Holocaust studies = zkoumají to, jak přeživší a jejich potomci “zpracovávají” holocaust

“Psát poezii po Osvětimi je barbarské.” (T. Adorno)

Teorie traumatu

- holocaust
- vietnamská válka
- válka v Zálivu
- tragédie
- týrání
- atd.

ZDĚDĚNÉ TRAUMA = jednotlivci, národy, společenství apod. “dědí” traumata po předchozích generacích

TEORIE PAMĚTI

“Paměť” je subjektivní narativ.

Virginia Woolfová: *Paní Dallozwayová* (1925)

- jeden z hrdinů pronásledován traumatem války = skrze paměť
- titulní hrdinka je pronásledována traumaty z minulosti
- stírá se minulost a současnost = trauma vrací postavu do chvíle, kdy bylo založeno

OTÁZKY TEORIE TRAUMATU

- *Kdo může trpícímu přinést spravedlnost?*
- *Kdo má na trauma “právo”?*

Literatura o holocaustu = etický problém (pro mnohé, zejména přeživší)

- “vydělávání” na genocidě
- chybějící osobní zkušenost autora apod.

PRESENTISMUS (the Presentism)

Etické soudy o minulosti optikou současnosti.

někdy užíváno v negativním smyslu

Presentismus stojí na předpokladu, že minulost rezonuje v současnosti.

Etický moment č. 3: 11. září 2001

Ian McEwan: “11. září bylo selháním imaginace.”

Imaginace = “představení” si toho, co prožívá “jiný”

= základní předpoklad etického jednání

Transverzální poetika

Dialog mezi “rozdílnými” jako poetický koncept.

Nahlížení problému z několika alternativních pohledů.

Otázka: “Je možné, a pokud ano, tak jak, hledět na věc několika pohledy najednou? (viz intersekcionalitu ve feministické kritice)

Etický criticismus čtenáře vyzývá, aby četl mnoha způsoby.